

DOI: 10.31866/2616-759x.2.1.2019.170758
УДК 378.015.31:72]:7.071.2-057.875

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ МАЙБУТНІХ АКТОРІВ І РЕЖИСЕРІВ ЗАСОБАМИ ТЕАТРАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА

(до питання становлення національної еліти)

Наталія Донченко^{1а}, Ірина Зайцева^{2а}

¹ заслужений діяч мистецтв України, професор;

e-mail: donchenko.nata1@gmail.com; ORCID: 0000-0003-1484-6800

² кандидат педагогічних наук, доцент;

e-mail: irynazaitseva77@gmail.com; ORCID: 0000-0003-3775-9558

^а Київський національний університет культури і мистецтв, Київ, Україна

Анотація

Метою роботи є висвітлення деяких аспектів естетичного виховання художньої інтелігенції, зокрема акторів і режисерів драматичного театру, у вищих навчальних закладах засобами театрального мистецтва як майбутньої національної еліти. **Методологія дослідження** базується на застосуванні мистецтвознавчого, функціонального, аналітичного, системного методів для аналізу деяких аспектів естетичного виховання майбутніх фахівців художньої творчості засобами театру як одного з видів мистецтва. **Наукова новизна** роботи полягає в дослідженні питання підготовки української еліти саме з представників художньої інтелігенції, яка безпосередньо плекає ідею національно-культурної духовності засобами театрального мистецтва та разом формує національний ідеал. **Висновки.** У результаті здійсненого дослідження можемо зробити висновок, що методика та технологія естетичного виховання студентів – це спеціально організований, цілеспрямований, інноваційний процес формування та стимулювання естетико-пізнавальної діяльності. Одна з умов досягнення найоптимальнішого результату в цьому виховному процесі – елітарність особистості педагога. Ступінь підготовленості викладачів, кураторів студентських груп до виховного процесу майбутніх акторів і режисерів засобами театрального мистецтва впливає на рівень естетичної культури творчої молоді. Послідовний, поступовий, цілеспрямований естетичний розвиток студентів засобами театрального мистецтва – це один з дієвих методів формування художньої інтелігенції як майбутньої української еліти з її функцією духовного відродження.

Ключові слова: естетичне виховання; театральне мистецтво; елітарність; художня еліта

Постановка проблеми

Реалії суспільства доби постмодернізму початку XXI століття досить неоднозначні: з одного боку, інформаційна революція, безумовно, змінює світ, має свої ціннісні переваги, з іншого – знецінення знань, дегуманізація, нівелювання ролі інтелігенції. Тому останнім часом у вітчизняному педагогічному, мистецтвознавчому, культурологічному дискурсах актуалізувалося питання виховання національної інтелігенції у вищих навчальних закладах.

Моральне та духовне оздоровлення суспільства неможливе без відтворення загальнолюдських цінностей. У цьому процесі важливого значення набуває мистецтво театру як важливий чинник відродження нації. Національний театр формує національний виховний ідеал, основоположними принципами якого є гуманізм, демократизм, народність. Отже, гостро актуальним є питання естетичного виховання художньої інтелігенції, зокрема акторів і режисерів драматичного театру, у вищих навчальних закладах як майбутньої національної еліти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Питання сучасної української еліти, перспективи її розвитку, сутність і значення елітарності особистості розглядає низка дослідників: В. Білополий, С. Руденко (2008, с.56-86), Д. Гладка, І. Похило (2018), В. Журавський, О. Кучеренко, М. Михальченко (1998) та інші. Роль мистецтва в розвитку особистості вивчають відомі науковці, зокрема І. Зязюн (2006), О. Оттич (2005), О. Семашко (1985), Е. Шикунова (1986). Сучасним проблемам виховання студентської молоді присвячують свої праці багато дослідників. Наприклад, Л. Глазунова (2014) висвітлює питання формування естетичної компетентності студентів педагогічних вишів, зокрема засобами народознавства; М. Кір'ян (2013) вивчає проблему естетизації навчально-виховного процесу з підготовки науково-технічної та управлінської еліти; О. Лук'янченко (2007) розглядає питання естетичного виховання майбутньої інженерної еліти, зокрема засобами музичного мистецтва в позааудиторній роботі; О. Дубасенюк (2014) аналізує систему, методику та технологію духовно-морального виховання майбутніх учителів; М. Роганова (2006) виокремлює аспекти духовно-морального виховання управлінської еліти у вищих навчальних закладах інноваційного типу; О. Товажнянська (2010, с.40-46) – у процесі вивчення студентами професійно орієнтованих і спеціальних дисциплін як чинника формування їх життєвих цілей і цінностей. Поза увагою науковців залишається питання естетичного виховання майбутньої художньої еліти країни, зокрема студентів акторської та режисерської спеціальностей, засобами театрального мистецтва.

Метою роботи є висвітлення деяких аспектів естетичного виховання художньої інтелігенції, зокрема акторів і режисерів драматичного театру, у вищих навчальних закладах засобами театрального мистецтва як майбутньої національної еліти.

Виклад основного матеріалу

На думку науковців (Білополий та Руденко, 2008; Гладка та Похило, 2018; Журавський, Кучеренко та Михальченко, 1998), для розбудови незалежної демократичної України питання становлення національної еліти є особливо актуальним.

Поняття «еліта» передбачає коло інтелектуалів, які володіють неординарним і нестандартним мисленням, високим рівнем моральних і духовних якостей.

«Еліта – це те найкраще, відібране, рафіноване, виплекане високою культурою мислення, моралі й діяльності...» (Білополий та Руденко, 2008, с.56-58). Еліта наділена властивостями якісних показників – елітарністю та елітністю. Однак і в ЗМІ, і в наукових виданнях спостерігаємо ототожнення понять. «Це два різні поняття, які характеризують різні, хоч і схожі явища: елітність – формальна приналежність людей до еліти; елітарність – наявність певних якостей, специфічних особливостей, які дозволяють їм бути елітою» (Гладка та Похило, 2018). Елітна людина може й не мати якостей елітарності, а елітарна особистість може не належати до еліти.

У процесі виховання акторів і режисерів у вищих навчальних закладах засобами театального мистецтва конче важлива особистість самого педагога. Педагог має бути наділений такою властивістю якісного показника, як елітарність. «Елітарність співвідноситься з творчістю, креативністю, шляхетністю, ерудицією, відповідальністю, здатністю до самовдосконалення, із вмінням самостійно мислити та вести за собою інших людей тощо» (Гладка та Похило, 2018).

Запорукою успіху в роботі педагога була і є здатність до саморозвитку, самовиховання, наявність у нього таких педагогічних здібностей, як комунікативність (здатність спілкуватися, людяність, доброзичливість), соціально-перцептивні здібності (емпатія, педагогічна інтуїція, проникливість), динамізм особистості (здібність до вольового впливу й логічного переконання), емоційна стабільність (здатність володіти собою), оптимістичне прогнозування (підхід до студента з позитивною, оптимістичною гіпотезою). Такий педагог стане авторитетом для студентської молоді, зуміє сформулювати сталий інтерес і потребу до пізнання, вивчення та вміння оцінити природу духовного багатства мистецтва театру, зокрема національної української спадщини, без яких неможливий повноцінний творчий розвиток майбутніх акторів і режисерів у стінах вищого навчального закладу.

Спостереження за студентами перших курсів акторської та режисерської спеціальностей найчастіше свідчать, що в останніх недостатньо сформований рівень естетичного сприймання, не вироблені навички естетичного оцінювання, не накопичений необхідний запас знань про театральне мистецтво, що утруднює процес їх особистого естетичного розвитку.

Цілеспрямоване накопичення естетичних і художніх вражень є базою для здійснення тієї чи іншої нормативної класифікації. Але студент-першокурсник може сприймати шедеври мистецтва та не зрозуміти, не відчувати їх. Для формування розвинутого естетичного смаку стосовно мистецтва надзвичайно важливо пробуджувати й розвивати емоції та почуття при сприйманні художнього твору, фіксувати увагу на механізмі створення художнього образу, тобто на відповідності засобів виразності композиційному рішенню, змістовій відповідності асоціацій, метафор, ритмічності. Об'єктивність естетичної оцінки мистецької творчості великою мірою залежить від якості смаку особистості, ціннісних установок.

Формування естетичної культури та її розвиток пов'язані з власним ставленням студентів до художніх цінностей, розвиненим прагненням прилучитися до них. Але сам факт «споживання», наприклад бажання першокурсників подивитися

велику кількість вистав у різних театрах, ще не гарантує ефективності розвитку естетичної культури студентів, оскільки мають бути сформовані навички творчого сприймання, критичного оцінювання, емпатії, рефлексії, накопичений необхідний запас знань про мистецтво.

Домінантою студентської життєдіяльності є пізнавальна потреба, в якій сконцентровано сенс перебування студентів у стінах вищого навчального закладу. Проте одну з провідних ролей серед усіх духовних потреб займає художня, що за характером є інтегруючою та виявляється в пізнанні, спілкуванні, шуканні сенсу життя. Отже, вона синтезує інтелектуальні, вольові, емоційні процеси. Її задоволення пов'язане насамперед із підготовкою студента до соціально-культурної функції, яку має виконувати інтелігенція.

У стінах вищого навчального закладу доцільно здійснювати розвиток художніх потреб студентів комплексно, саме тому необхідно виділити напрями роботи з естетичного виховання засобами літератури, образотворчого, музичного, кіномистецтва, мистецтва театру.

Зрозуміло, що всі види мистецтва мають надзвичайно потужну силу впливу на виховання естетичної культури студентів, проте особливу роль у цих художньо-естетичних процесах відіграє театр. Найвищим творчим завданням театрального мистецтва К. Станіславський вважав вміння «...впливати безпосередньо на живий дух глядача органічно створеним живим життям людського духу» (1983, с.6).

Процес пізнання театрального мистецтва розглядають з двох боків: безпосереднє сприймання спектаклю та його оцінка. У цих процесах важливе значення має розвинутість почуттєвого мислення. Психологічну основу естетичного сприймання й естетичної оцінки дійсності й мистецтва та потребо-мотиваційної сфери особистості складають чуттєво-образний і понятійно-логічний рівні мислення; психологічною основою естетичної діяльності є наочно-дійове мислення.

Розвиток чуттєво-образного та понятійно-логічного мислення засобами театрального мистецтва є найважливішим наслідком естетичного виховання й водночас передумовою для переходу на вищий рівень загального естетичного розвитку особи. При цьому естетичне виховання стимулює діяльність інтелектуальної сфери студентів, наочно-дійове мислення.

Для майбутніх митців конче важливо під впливом театру сформувати гуманістичні моральні та духовні цінності; вибудувати ієрархічну систему естетичних цінностей; вміти відрізнити істинне мистецтво, в якому домінує єдність загально-людських і художньо-естетичних цінностей, від продукції масової культури.

Результат почуттєвого, образного пізнання дійсності, який закріплений режисером у високохудожньому сценічному творі, як наприклад шедеври українського театру минулого або сучасні вистави-події, є для студентів важливим чинником пізнання життя. Тоді досвід позитивних сценічних героїв, зокрема національних, який студент «переплавлює» у своїх роздумах, естетичних чуттях, стане його новим досвідом, сформує нові почуття. Відповідно до власного морального й естетичного ідеалу майбутній митець буде взаємовідносини з близькими, зі студентським середовищем, з навколишнім світом. Отже, розвиткові

художньо-естетичних та морально-духовних орієнтирів студентської молоді в процесі вивчення театрального мистецтва сприятиме розуміння його природи, збагачений естетичний досвід, навички сприймання та оцінювання.

Мистецтво театру формує конкретний вид глядача. Поняття «публіка» використовується як синонім до слова «аудиторія». Аудиторія мистецтва, на думку соціологів, – організована спільнота людей, соціально та художньо виражена за своїми якостями, яка характеризується стійкою художньою потребою та художньою діяльністю (споживання, співтворчість і творчість), залученістю до художньої культури, соціального та культурного середовища (Семашко, 1985, с.122-123). Виховання аудиторії мистецтва – одне із завдань у процесі розвитку естетичної культури майбутніх акторів і режисерів.

Театр є художньо створеною «другою дійсністю». Уміння сприймати й оцінювати її – це теж мистецтво, вчитися якого треба під час кожної вистави. Процес осягнення й оцінювання цінностей театрального твору посилює в студентів потребу в самоаналізі, що стає поштовхом до духовно-естетичного самовдосконалення.

Внутрішня співучасть глядачів у акторській сценічній дії передбачає збудження їхньої уяви, самостійної внутрішньої творчості в кожного з глядачів і стає головним законом театру. Глядач проєктує соціально-історичний досвід, вміщений у художньому творі, на свій – індивідуальний. Унаслідок цього виникає його особисте ставлення до дійсності в її почуттєвих оцінках.

Естетичне сприймання характеризується розвиненістю асоціацій. Асоціативність особистості залежить від різноманітних факторів: розвиненості уяви, інтелектуального рівня, освіченості, загальної культури, світогляду. Чим більше розвинені ці фактори, тим більша кількість асоціацій працює водночас з естетичним сприйманням, характеризуючи духовне багатство та ступінь естетичної насолоди особистості під час зустрічі з мистецтвом (Шикунова, 1986, с.96).

Зазначимо, що Лесь Курбас убачав «цінність сценічного образу виключно в інтенсивності емоційного сприймання його глядачем, у багатстві викликаних образом, сценою, виставою асоціацій. Через асоціації до суті образу – такий шлях сприймання вистави глядачем» (Верховецький, 1969, с.312). Глядач тільки тоді є співтворцем вистави, коли він сидить «відірвавшись спиною від крісла», коли активно працюють його уява, фантазія, які домальовують те, що на сцені недоомовлено, недодіяно (Верховецький, 1969, с.311).

Театр формує аудиторію та формується під її впливом. У цьому процесі актор виступає як активний художник, а глядач – реципієнт – як спостерігач.

Отже, сценічне мистецтво має колосальні можливості впливу на психіку глядача й одночасно виконує чимало функцій. Театр-школа в процесі впливу на глядацьку аудиторію збагачує її новими знаннями й естетичним досвідом, формує та розвиває світоглядні орієнтири, художні потреби, переконання, ідеали, зокрема національний ідеал; виховує морально-етичне ставлення до власної особистості, до інших людей, до навколишнього середовища; готує до філософського осягнення світу. Театр-видовище в процесі впливу на глядачів відточує почуття людини, удосконалює смакові переваги; розвиває потреби та здібності до творчого характеру діяльності. Театр-свято збагачує реальне життя почуттям естетичної

насолоди. Театр-розвага сприяє збереженню та відновленню психічної рівноваги. Усі зазначені функції об'єднує єдина сутнісна – функція соціалізації особистості.

З огляду на це розвиток естетичної культури особистості уможливорюється синтетичною природою та поліфункціональним впливом театрального мистецтва. Педагоги, куратори студентських груп, які відповідально ставляться до розвитку естетичної культури молоді, чітко усвідомлюють важливість безперервності цього цілеспрямованого й поступового процесу. Очевидно, що без розвитку естетичної культури неможливо виховати художню еліту країни.

Створення сприятливої творчої атмосфери, певного культурно-мистецького середовища в стінах вишу (безпосередньо спілкування з сучасною мистецькою елітою) має потужний вплив на формування та розвиток особистості студентів. Існує багато форм виховання естетичної культури засобами театрального мистецтва: створення тематичних виставок, стендів, інтернет-сторінки, на якій висвітлюється культурно-мистецьке життя та діяльність студентської молоді; підготовка театральних екскурсій силами студентів; колоквиуми з питань театру; перегляд й обговорення дипломних вистав тощо. Особливо дієвою формою, основою якої – метод власного прикладу, є творчі зустрічі. Студенти КНУКіМ із власного досвіду переконалися в тому, який вагомий вплив як стимул особистого професійного розвитку мали творчі зустрічі з відомим актором і режисером А. Сеїтаблаєвим, художнім керівником Київського академічного Молодого театру А. Білоусом, театрознавцем О. Вергелісом, художнім керівником Херсонського обласного музично-драматичного театру імені Миколи Куліша, режисером С. Павлюком, популярними акторами театру й кіно, серед яких народні артисти України – С. Боклан, Б. Бенюк, та іншими митцями.

У процесі естетичного виховання, на наш погляд, надзвичайно важливими є і особиста ініціатива студентів, їх творча активність в організації та проведенні таких зустрічей. Коли весь студентський курс або декілька курсів, учасників такого заходу, демонструють повну готовність до діалогу із запрошеним митцем, самі ініціюють проведення майстер-класу, творчої дискусії на актуальну тему – це свідчення зростання їх інтересу до професій, розвинутої художньої потреби, наявності певного рівня естетичної культури. Під час підготовки зустрічі з талановитим митцем, творчість якого може впливати на свідомість, формувати певні світоглядні орієнтири, естетичні ідеали аудиторії, студенти охоче проявляють свій потенціал знань з розуміння природи мистецтва театру (кіно), навички художньо-естетичного аналізу, передивляючись вистави на театральному кону або в запису, кінороботи (якщо такі є) та відбираючи найкраще, формуючи коло питань, проблем, які хотілося б обговорити. При цьому сам процес очікування зустрічі – прояв гедоністичної функції мистецтва. Своїм ставленням до запрошеного митця вони «заряджають» інших студентів, заохочуючи до естетичної діяльності, викликаючи естетичний інтерес. Проявляють творчу креативність і пропонують такі форми естетичного виховання, як «Дебют» – нові імена, «Тріумф» – вистава – художня подія, «Прем'єри столиці» тощо. Цікавою формою виховного процесу є зустрічі з відомими акторами та режисерами – випускниками КНУКіМ. Одна з останніх – з художнім керівником Херсонського обласного музично-драматичного

театру імені М. Куліша, досвідченим майстром, режисером С. Павлюком, який закінчив факультет сценічного мистецтва (майстерня професора Н. Гусакової). Під час такого діалогу – між студентами та випускниками – оптимізується усвідомлення значення художніх традицій, важливості безперервного творчо-духовного зв'язку різних поколінь митців. Позитивний творчий досвід дає і спілкування студентів з ровесниками, які із студентських років успішно розпочали свій творчий шлях, й одним серед них є актор Є. Ламах. Майстер-клас Є. Ламаха (майстерня народного артиста України, професора В. Нечепоренка), який багато знімається та бере участь у театральних проєктах, став одним з перших творчих випробувань для молодого митця й одночасно яскравим прикладом професійної завзятості, наполегливості, працелюбства, особистої відповідальності для студентської аудиторії.

Як відомо, величезний навчально-виховний потенціал має доцільно організована позааудиторна робота естетичного спрямування. Необхідно пам'ятати, яке важливе значення має творча діяльність педагогів у цій роботі, їх професійна й естетична компетентність, креативність, лідерські якості – уміння викликати інтерес у студентів, надихнути до творчого діалогу та в такий спосіб актуалізувати художню потребу молодшої аудиторії.

Естетичне виховання майбутніх акторів і режисерів у позааудиторний час – це опанування міського культурного середовища (знайомство з історичними пам'ятками, експозиціями історичних і художніх музеїв столиці) передусім у формі різноманітних тематичних екскурсій, наприклад «Київ театральний», залучення до творчих проєктів Меморіального будинку-музею Марії Заньковецької, Музею театального, музичного та кіномистецтва України. Меморіальний музей М. Заньковецької пропонує творчій молоді не тільки поглибити знання про життєвий і творчий шлях геніальної актриси, а й долучитися до участі в інсценізаціях епізодів із біографії М. Заньковецької та її видатних соратників. У Музеї театального, музичного та кіномистецтва України студенти мають можливість ознайомитися з експозицією з історії українського театру, постійно діючою виставкою «Лесь Курбас. Людина, яка була театром», новими тематичними виставками (остання – «Ексцентрика та експресія. Українська авангардна сценографія»), поспілкуватися із зірковими гостями проєкту «Історія однієї вистави», який представляє легендарні постановки київських театрів, або самому стати учасником наукової конференції з питань історії мистецтва.

Вивчення театру як виду мистецтва сприяє інтенсивному саморозвитку, самоосвіті, у чому студенти в ролі реципієнтів мають можливість переконатися з власного досвіду в позааудиторний час. Так, більшість студентів 1–2 курсів акторської та режисерської спеціалізації в процесі вивчення «Історії драматургії», «Історії зарубіжного театру» дійшли висновку про недостатній рівень опанування ними творів класичної літератури. Вони відчували нагальну потребу в консультації викладача з цього питання. За творами літератури студентам було рекомендовано переглянути інсценізації або екранізації відомих театральних і кінорежисерів. Перегляд запису вистав, як-от «Тев'є-Тевель» (сценічна версія Г. Горіна за твором М. Шолом-Алейхема «Тев'є-молочник», режисер С. Данченко), «Живаго» за романом Б. Пастернака «Доктор Живаго» (режисер Ю. Любимов), легендарних екранізацій

«Тіні забутих предків» за М. Коцюбинським (режисер С. Параджанов), «Війна і мир» (режисер С. Бондарчук), «Анна Кареніна» (режисер О. Зархі) за Л. Толстим, «Тихий Дон» за М. Шолоховим (режисер С. Герасимов) та інших відомих творів, засвідчив позитивну динаміку рівня естетичного розвитку студентської молоді. Процес художнього сприймання зазначених творів, аналіз побаченого реципієнтами сприяв не тільки відкриттю імен талановитих митців, які «оживили» літературні шедеври, а й актуалізації інтересу в них до самих першоджерел. Це є дієвим кроком до нового ступеня саморозвитку, естетичного самовиховання.

Робота з естетичного виховання в процесі формування майбутньої художньої еліти – це постійний діалог між педагогами, кураторами та студентами з широкого кола актуальних питань культурологічно-мистецького спрямування, аналіз й обговорення творів і явищ мистецтва.

Ще одне з важливих завдань у процесі естетичного виховання – уміння переконати молодь у негативному впливі залежності від віртуального світу Інтернету, комп'ютерних розваг, в яких часто пропагують психологію насильства, жорстокість, расову нетерпимість, культ еротики, вульгарність, несмак, рекламні стереотипи, низькопробну продукцію фільмів жахів, «мільних опер», містики, бойовиків тощо.

Навчально-творчий процес на заняттях з майстерності актора, режисерського мистецтва, проходження практики на базі професійних театральних колективів, опанування знань з дисциплін «Історія драматургії», «Історія зарубіжного театру» «Історія українського театру», «Історія режисури» та деяких інших протягом 1–4 курсів, діяльність усієї ланки з виховної роботи вишу, зокрема кураторів курсів, повинні сприяти позитивному розвитку в студентів як афективної, так і когнітивної сфери. Розвинутість афективної сфери: вияв бажання, задоволення, зацікавлення процесом спілкування з мистецтвом театру, надання переваг високохудожнім творам, певний ступінь емоційного відгуку, когнітивної сфери – вірогідний рівень сформованості художньо-оціночної діяльності на основі певних критеріїв під час сприймання вистави, рівень мистецьких знань – володіння аналізом і синтезом під час сприймання творів театрального мистецтва. Значення розвитку цих сфер конче важливе як для подальшої професійної діяльності майбутніх акторів і режисерів, так і для наукової діяльності тих студентів, хто продовжує навчання в ролі магістранта на 5–6 курсах.

Навчальні дисципліни «Творчі методи акторського мистецтва ХХ–ХХІ століття» і «Художня критика», які викладають саме магістрантам за спеціальністю «Сценічне мистецтво», є своєрідним «лакмусом», що проявляє рівень естетичних знань, навичок естетичного сприймання, критичного аналізу, рівень розвитку художнього смаку, певні естетичні ідеали, світоглядні та художні пріоритети, здатність до естетичної діяльності, рівень розвитку естетичної культури на практиці.

Переконані, що завдання розвитку естетичної культури студентів засобами театрального мистецтва полягає не лише у формуванні та постійному вдосконаленні вміння розуміти й відчувати закладений у сценічних творах режисерський задум, але й у вільному володінні елементами театрального мистецтва як засобу вираження власного ставлення до явищ життя. Отож,

головна мета педагогів, кураторів курсів у процесі підготовки майбутніх акторів і режисерів у вищих навчальних закладах – виховання творчо активної особистості, здатної сприймати й оцінювати естетичне в мистецтві, природі, навколишній дійсності, жити і творити за законами краси, брати участь у розбудові національно-культурної духовності. Наслідком такої роботи є очікуваний результат – творча індивідуальність молодого митця, що відзначається культуровідповідністю й гуманністю і, на наш погляд, являє собою сутність поняття «художня еліта». У подальшій професійній діяльності ця мистецька молодь, до якого б виду театру або театрального напряму не тяжіла, упевнені, завдяки сформованій ієрархічній системі духовно-естетичних цінностей, утілюватиме ті, які передусім відповідають менталітету українського народу. Талановита, гармонійно розвинута та соціально значуща особистість здатна збагатити сценічними творами – художніми подіями і вітчизняний, і європейський театральный простір.

Аналіз сучасної соціокультурної ситуації, яка визначається складними й неоднозначними тенденціями, дає можливість констатувати зростання потреби цілеспрямованого виховання естетичної культури майбутніх митців засобами театрального мистецтва як важливого чинника розвитку національної художньої еліти.

На жаль, уповільнює процес естетичного виховання майбутніх акторів і режисерів відсутність постійно діючого студентського театру в стінах навчального закладу, в якому б демонстрували найкращі роботи студентів для широкої глядацької аудиторії. Оптимізації естетичного виховання творчої молоді сприяла б діяльність «Мистецької вітальні», в якій студенти мали можливість вільно проявляти та втілювати свої креативні ідеї, наприклад бути авторами сценаріїв творчих вечорів і брати участь в їх організації, опанувати ролі ведучих, знайомити аудиторію із самостійними експериментальними роботами, запрошувати молодих драматургів нового покоління, студентів Київського національного університету театру, кіно і телебачення ім. І. Карпенка-Карого для проведення «круглих столів», реалізації творчих проєктів тощо.

Наукова новизна роботи полягає в тому, що досліджено питання підготовки української еліти саме з представників художньої інтелігенції, яка безпосередньо плекає ідею національно-культурної духовності засобами театрального мистецтва та zarazом формує національний ідеал.

Висновки

Отже, теоретичний зміст естетичного виховання засобами театрального мистецтва – це синтез знань з театрознавства, естетики, історії світової й української культури, історії зарубіжної та вітчизняної драматургії. Практичний зміст – збагачення та вдосконалення естетичного досвіду, креативних здібностей, вмінь у процесі вивчення театрального мистецтва. Важливого значення для подальшої професійної діяльності набуває якість розвинутої в студентів як афективної, так і когнітивної сфери.

Методика та технологія естетичного виховання студентів – це спеціально організований, цілеспрямований, інноваційний процес формування та

стимулювання естетико-пізнавальної діяльності студентів. Ступінь підготовленості викладачів, кураторів студентських груп до виховного процесу майбутніх акторів і режисерів засобами театрального мистецтва впливає на рівень естетичної культури творчої молоді. Одна з умов досягнення найоптимальнішого результату в цьому виховному процесі – елітарність особистості педагога. Послідовний, поступовий, цілеспрямований естетичний розвиток студентів засобами театрального мистецтва – це один з дієвих прийомів формування художньої еліти з її функцією духовного відродження.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів зазначеної теми, а передбачає продовження науково-пошукової роботи з питань вивчення й удосконалення всієї структури системи естетичного виховання, зокрема засобами театрального мистецтва, у вищих навчальних закладах з підготовки студентів акторської та режисерської спеціальності.

СПИСОК ПОСИЛАНЬ

- Білополий, В.В. та Руденко, С.Г., 2008. Проблеми української еліти з точки зору її елітарності. *Вісник Придніпровської державної академії будівництва та архітектури*, 12, с.56-58.
- Верховецький, М.П., 1969. Скарби великого майстра. В: *Лесь Курбас. Спогади сучасників*. Київ: Мистецтво, с.307-327.
- Гладка, Д.О. та Похило, І.Д., 2018. *Сучасна українська еліта : перспективи розвитку*. [pdf] Доступно: <<https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/all...2018/.../31353673-13598-1-RV>>. Pdf [Дата звернення 20 листопада 2018]
- Глазунова, Л.О., 2014. Естетичне виховання студентської молоді. В: О.А. Дубасенюк та В.А. Ковальчук, ред., *Інноваційні підходи до виховання студентської молоді у вищих навчальних закладах: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції*. Житомир, Україна, 22-23 травня 2014. Житомир: Видавництво Житомирського державного університету імені Івана Франка.
- Дубасенюк, О.А., 2014. Духовно-моральне виховання студентської молоді. В: О.А. Дубасенюк та В.А. Ковальчук, ред., *Інноваційні підходи до виховання студентської молоді у вищих навчальних закладах: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції*. Житомир, Україна, 22-23 травня 2014. Житомир: Видавництво Житомирського державного університету імені Івана Франка.
- Журавський, В., Кучеренко, О. та Михальченко, М., 1998. *Політична еліта України : теорія і практика трансформації*. Київ: Логос.
- Зязюн, І.А., 2006. Естетичні засади розвитку особистості. В: Н.Г. Ничкало, ред. *Мистецтво у розвитку особистості*. Чернівці: Зелена Буковина.
- Кір'ян, М.М., 2013. Естетичне виховання студентської молоді засобами мистецтва. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*, 2 [online] Доступно: <<http:oaji/net/articles/2014/690-139-5928191.pdf>> [Дата звернення 20 листопада 2018]
- Лук'янченко, О.М., 2007. Особливості формування духовної культури студентської молоді в процесі позааудиторної виховної роботи. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти*, 17, с.367-371.
- Оттич, О.М., 2005. *Мистецтво у змісті професійної підготовки майбутнього педагога професійного навчання*. Полтава: ІнтерГрафіка.
- Роганова, М., 2006. Виховання духовної культури студентів вищих навчальних закладів інноваційного типу. *Гуманізація навчально-виховного процесу*, 33, с.74-79.
- Семашко, А.Н., 1985. *Социально-эстетические проблемы развития художественных потребностей*. Киев: Вища школа.
- Станиславский, К.С., 1983. *Моя жизнь в искусстве*. Москва: Искусство.

Товажнянська, О.Л., 2010. Ціннісні аспекти підготовки сучасних фахівців. *Проблеми і перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти*. До 125-річчя НТУ «ХПІ». Харків, с.40-46.

Шикунова, Э.В., 1986. *Эстетические потребности и художественная культура*. Минск: Вышэйшая школа.

REFERENCES

Bilopolyi, V.V. and Rudenko, S.H., 2008. Problemy ukrainiskoi elity z tochku zoru yii elitarnosti [The problems of the Ukrainian elite from the point of view of its elitism]. *Visnyk Prydniprovskoi derzhavnoi akademii budivnytstva ta arkhitektury*, 12, с.56-58.

Dubaseniuk, O.A., 2014. Dukhovno-moralne vykhovannia studentskoi molodi [Spiritual and moral education of student youth]. In: O.A. Dubaseniuk and V.A. Kovalchuk, eds., *Innovative approaches to the upbringing of student youth in higher educational institutions: materials of the International scientific and practical conference*. Zhytomyr, Ukraine, May 22-23, 2014. Zhytomyr: Vydavnytstvo Zhytomyrskoho derzhavnoho universytetu imeni Ivana Franka.

Hladka, D.O. and Pokhylo, I.D., 2018 *Suchasna ukrainska elita : perspektyvy rozvytku* [Modern Ukrainian elite: prospects for development]. [pdf] Available: <<https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/all...2018/.../3673-13598-1-PB.pdf>> [Accessed 20 November 2018]

Hlazunova, L.O., 2014. Estetychne vykhovannia studentskoi molodi. In: O.A. Dubaseniuk and V.A. Kovalchuk, eds., *Innovative approaches to the upbringing of student youth in higher educational institutions: materials of the International scientific and practical conference*. Zhytomyr, Ukraine, May 22-23, 2014. Zhytomyr: Vydavnytstvo Zhytomyrskoho derzhavnoho universytetu imeni Ivana Franka.

Kirian, M.M., 2013. Estetychne vykhovannia studentskoi molodi zasobamy mystetstva [Aesthetic education of student youth by means of art]. *Dukhovnist osobystosti: metodolohiia, teoriia i praktyka*, 2 [online] Available: <<http:oaji.net/articles/2014/690-139-5928191.pdf>> [Accessed 20 November 2018]

Lukianchenko, O.M., 2007. Osoblyvosti formuvannia dukhovnoi kultury studentskoi molodi v protsesi pozaaudytornoj vykhovnoi roboty [Features of the formation of the spiritual culture of student youth in the process of non-audition educational work]. *Problemy inzhenerno-pedahohichnoi osvity*, 17, pp.367-371.

Otych, O.M., 2005. *Mystetstvo u zmisti profesiinoj pidhotovky maibutnoho pedahoha profesiinoho navchannia* [Art in the content of the professional training of the future teacher of professional training]. Poltava: InterHrafika.

Rohanova, M., 2006. Vykhovannia dukhovnoi kultury studentiv vyshchych navchalnykh zakladiv innovatsiinoho typu [Education of the spiritual culture of students of higher educational institutions of innovative type]. *Humanizatsiia navchalno-vykhovnoho protsesu*, 33, pp.74-79.

Semashko, A.N., 1985. *Sotsialno-esteticheskie problemy razvitiya khudozhestvennykh potrebnostej* [Socio-aesthetic problems of the development of artistic needs]. Kyiv: Vishcha shkola.

Shikunova, E.V., 1986. *Esteticheskie potrebnosti i khudozhestvennaia kultura* [Aesthetic needs and artistic culture]. Minsk: Vysheishaia shkola.

Stanislavskij, K.S., 1983. *Moya zhizn v iskusstve* [My life in art]. Moscow: Iskusstvo.

Tovazhnianska, O.L., 2010. Tsinnisni aspekty pidhotovky suchasnykh fakhivtsiv [Valuable aspects of training of modern specialists]. In: L.L. Tovazhnianskiy and O.H. Romanovskiy, eds. *Problemy i perspektyvy formuvannia natsionalnoi humanitarno-tekhnichnoi elity*. Do 125-ricchcia NTU "KhPI". Kharkiv: Natsionalnyi tekhnichniy universytet "Kharkivskiy politekhnichniy instytut", pp.40-46.

Verkhovetskiy, M.P., 1969. Skarby velykoho maistra [Treasures of the great master]. In: *Les Kurbas. Spohady suchasnykiv*. Kyiv: Mystetstvo, pp.307-327.

Zhuravskiy, V., Kucherenko, O. and Mykhalchenko, M., 1998. *Politychna elita Ukrainy : teoriia i praktyka transformatsii* [Political elite of Ukraine: the theory and practice of transformation]. Kyiv: Lohos.

Ziaziun, I.A., 2006. *Estetychni zasady rozvytku osobystosti* [Aesthetic principles of personality development]. In: N.H. Nychkalo, ed. *Mystetstvo u rozvytku osobystosti*. Chernivtsi: Zelena Bukovyna.

НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ ЭСТЕТИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ БУДУЩИХ АКТЕРОВ И РЕЖИССЕРОВ СРЕДСТВАМИ ТЕАТРАЛЬНОГО ИСКУССТВА

(к вопросу становления национальной элиты)

Наталья Донченко^{1а}, Ирина Зайцева^{2а}

¹ заслуженный деятель искусств Украины, профессор;
e-mail: donchenko.nata1@gmail.com; ORCID: 0000-0003-1484-6800

² кандидат педагогических наук, доцент;
e-mail: irynazaitseva77@gmail.com; ORCID: 0000-0003-3775-9558

^а Киевский национальный университет культуры и искусств, Киев, Украина

Аннотация

Целью исследования – является изучение некоторых аспектов эстетического воспитания художественной интеллигенции, в частности актеров и режиссеров драматического театра, в высших учебных заведениях средствами театрального искусства как будущей национальной элиты. **Методология исследования** определяет использование искусствоведческого, функционального, аналитического, системного методов для анализа некоторых аспектов эстетического воспитания будущих специалистов художественного творчества средствами театра как одного из видов искусства. **Научная новизна** заключается в том, что рассматривается вопрос подготовки украинской элиты именно из представителей художественной интеллигенции, которая непосредственно воплощает идею национально-культурной духовности средствами театрального искусства и вместе с тем формирует национальный идеал. **Выводы.** В результате осуществленного исследования можно сделать вывод, что методика и технология эстетического воспитания студентов – это специально организованный, целенаправленный, инновационный процесс организации и стимулирования эстетико-познавательной деятельности студентов. Одним из условий достижения наиболее оптимального результата в данном воспитательном процессе является элитарность личности педагога. Степень подготовленности педагогов, кураторов студенческих групп к воспитательному процессу будущих актеров и режиссеров средствами театрального искусства влияет на уровень эстетической культуры творческой молодежи. Последовательное, поступательное, целенаправленное эстетическое развитие студентов средствами театрального искусства – это одно из действенных способов формирования художественной интеллигенции как будущей украинской элиты с ее функцией духовного возрождения.

Ключевые слова: эстетическое воспитание; театральный искусство; элитарность; художественная элита

**SOME ASPECTS OF FUTURE ACTORS
AESTHETIC EDUCATION AND REGISTERS
BY MEANS OF THEATER ART**

(to the issue of becoming national elite)

Nataliia Donchenko^{1a}, Iryna Zaitseva^{2a}

¹ Honored Artist of Ukraine, Professor;

e-mail: donchenko.nata1@gmail.com; ORCID: 0000-0003-1484-6800

² PhD in Pedagogical Sciences, Associate Professor;

e-mail: irynazaitseva77@gmail.com; ORCID: 0000-0003-3775-9558

^a Kyiv National University of Culture and Arts, Kyiv, Ukraine

Abstract

The aim of the article is to highlight some aspects of the aesthetic education of the artistic intelligentsia, in particular actors and directors of the drama theater, in higher educational institutions as means of theatrical art as the future national elite. **The research methodology** is based on the application of art-study, functional, analytical, systemic methods for the analysis of some aspects of aesthetic education of future specialists of artistic creation by the means of the theater as one of the types of art. **The scientific novelty** of the work is to study the issue of preparing the Ukrainian elite from the representatives of the artistic intelligentsia, which directly nurtures the idea of national-cultural spirituality through means of theatrical art and, at the same time, forms the national ideal. **Conclusions.** As a result of the study we can conclude that the methodology and technology of aesthetic education students - a specially organized, purposeful, innovative process of formation and stimulation of aesthetic and cognitive activity. One of the conditions for achieving the most optimal result in this educational process is the elitism of the teacher's personality. The degree of teachers' readiness, curators of student groups to the educational process of future actors and directors by means of theatrical art influences the level of aesthetic culture of creative youth. The consistent, gradual, purposeful aesthetic development of students by means of theatrical art is one of the effective methods of forming the artistic intelligentsia as future Ukrainian elite with its function of spiritual revival.

Keywords: aesthetic education; theatrical art; elitism; art elite